

ETNONOMASTICKÉ TERMÍNY V PERSPEKTÍVE SLOVENSKEJ ONOMASTIKY*

Kľúčové slová: slovenské onomastické termíny, etnonymum, etnické meno, neoficiálne (živé) etnonymum, prezývkové etnonymum

1. ÚVOD

Nadväzujeme na štúdiu „Onomastické termíny obyvateľské meno, katojkonymum a demonymum“ (Valentová, 2023) a pokúsime sa charakterizovať onomastický termín *etnonymum* a jeho synonymné termíny, ktorými sa označujú vlastné mená národov (etník), etnických skupín a kmeňov. Prioritne vychádzame z ich používania a chápania v slovenskej onomastike, ale z komparatívneho dôvodu uvádzame vnímanie týchto termínov aj v niektorých iných, najmä slovanských onomastikách. Etnonymá sa v rámci systematického triedenia termínov podľa objektov a javov označovaných vlastnými menami zaraďujú ku *skupinovým antroponymám* a z hľadiska hyperonymicko-hyponymických vzťahov sú na rovnakej hierarchickej úrovni s termínmi *obyvateľské meno*, *rodinné meno* a *rodové meno*, porov. príručky slovanskej a nemeckej onomastickej terminológie „Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky“ (Svoboda a kol., 1973, s. 43–47; ďalej ZS) a „Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika“ (Vidoeski a kol., 1983, s. 89–93; ďalej OS). Rozdielne nazeranie na status tohto druhu lexikálnych jednotiek spôsobuje aj kolísanie pravopisu začiatočných písmen v slovenčine v užívateľskej praxi nielen v obyvateľských menách, ale aj v etnonymách, a to najmä v tzv. *neoficiálnych*, resp. *živých etnonymách* (podobne ako v *živých obyvateľských menách* alebo *obyvateľských prezývkach*). Ako sme už uviedli v predchádzajúcom príspevku (Valentová, 2023, s. 330), hoci písanie veľkých písmen je vec konsenzu a napríklad v nemčine nemusí byť príznakom propriálnosti, v slovenskom

* Štúdiá bolo vypracovaná v zmysle cieľov vedeckého projektu VEGA č. 1/0269/24 *Slovenská onomastická terminológia v medzinárodnom kontexte a komparácii*. O preferovaní podôb *etnonomastika*, *etnonomastický* (nie *etnonomastika*, *etnonomastický*) bližšie I. Valentová (2023, s. 331).

pravopise a hlavne pri vyučovaní (v pedagogickej praxi) sa tento príznak ustálil ako prioritný napriek tomu, že osvojovanie si podstaty vlastných mien by malo viesť od poznávania obsahovej stránky k formálnej stránke, nie opačne. V tomto príspevku sa preto budeme venovať etnonomastickým termínom, ich definovaniu, triedeniu a chápaniu ich statusu v súvislosti s proprialitou a problematikou ortografie ich začiatočných písmen.

2. ETNONYMIUM — DEFINÍCIA A SYNONYMNÉ TERMÍNY

V prípade termínu *ethnonymum* možno predpokladať, že v minulosti i v súčasnosti je tento medzinárodný termín nielen v slovenskej onomastike zaužívanější ako jeho domáce ekvivalenty. Azda preto sa ako jediný (bez domácich synonymných termínov) uviedol vo väčšine jazykov aj v slovanských terminologických príručkách (ZS, s. 47; OS, s. 93), v ktorých sa definoval ako vlastné meno kmeňa, národa, etnickej skupiny atď. Časť *ethno-* je podľa gréc. *ethnos* s významom „kmeň, ľud, národ“ (Králik, 2015, s. 151). V minulosti sa pod etnonymá zvykli zaraďovať aj vlastné mená osôb podľa štátnej príslušnosti. M. Opělová-Károlyiová (1995, s. 123) uviedla názor S. A. Arutjunova (1971), podľa ktorého termín etnonymum označuje striktno len určitý etnos, napr. *Poliaci, Česi*. S. A. Arutjunov (podľa Opělová-Károlyiová, 1995, s. 123) upozornil aj na to, „že súčasné názvy etnonomastického charakteru, označujúce administratívno-politické, t. j. národnostné ľudské zoskupenia (často etnicky zmiešané), napr. *Američania, Švajčiari*, nemôžu byť zaradené do skupiny etnoným“. Podľa M. Opělovej-Károlyiovej (1995, s. 124) s týmto názorom súhlasili predovšetkým etnografi a demografi, ale lingvisti sa všetky pomenovania podobného charakteru snažili zahrnúť pod pojem *ethnonymum*. A. V. Superanskaja (1978, s. 83) zastávala názor, že mená etnografických skupín nepatria k etnonymám. V súčasnosti je však definícia, ktorá sa uviedla v slovanských terminologických príručkách (ZS, OS), všeobecne prijímaná. Na to, že k etnonymám sa v slovenčine zaraďujú aj mená kmeňov, upozornil napr. už V. Uhlár (1951–1952, s. 115). Lingvistický termín *ethnonymum* sa ako vlastné meno národa, národnosti, kmeňa, etnika vykladá aj v „Slovníku cudzích slov“ (Balážová & Bosák, 2005, s. 270, ďalej SCS) a v „Slovníku súčasného slovenského jazyka“ (Buzássyová & Jarošová, 2006, s. 912, ďalej SSSJ), z čoho vyplýva, že v tomto význame má širšiu, nielen čisto onomastickú platnosť. Ako vlastné meno etnickej skupiny alebo členov tejto skupiny bol kodifikovaný aj na medzinárodnej úrovni terminologickou skupinou Medzinárodného komitétu onomastických vied („ICOS List of Key Onomastic Terms“).¹

¹ Definícia v angličtine: „ethnonym — proper name of an ethnic group (a tribe, a folk, a clan etc.), or a member of this group, e.g. Italians, Bavarians, Croat, Frenchman, Zulu“ (ICOS Terminology Group, b.d.). Doplnený preklad schválený predsedníctvom Slovenskej onomastickej komisie: „ethnonymum (angl. ethnonym) — vlastné meno určitej etnickej skupiny (národa, kmeňa, klanu atď.) alebo členov tejto skupiny, napr. *Taliani, Bavori, Chorvát, Francúz, Zulu, Slovák*“.

R. Coates (2021, s. 7) upozornil na názor A. Koopmana (2016, s. 251), podľa ktorého nedostatok zhody medzi onomastikmi na tom, či sa etnonymá môžu považovať za vlastné mená, je čiastočne dôsledkom nedostatku zhody ohľadne typov entít označovaných etnonymami. Už J. Kaňa (1966, s. 309–311) vysvetlil mylné chápanie a písanie slova *Viking* s veľkým začiatočným písmenom v slovenčine ako vlastného mena (etnonyma), pretože z etymologického hľadiska ide o ľudí, ktorí kotvili na lodiach v morských zátokách alebo obyvateľov zátok, a preto sémanticky dal pomenovanie *viking* na úroveň apelatív, apelatívnych označení ako *dolniak*, *vojak*, *kupec* a pod. Na odporúčenie etnológa Z. Salzmana, ktorý na základe dlhoročných výskumov zistil, že *Indiáni* by sa nemali považovať za príslušníkov národa, ale za antropologickú skupinu, sa v „Akademickej príručke českého jazyka“ (Pravdová & Svobodová, 2014, s. 145) odporučilo písať slovo *indián* v češtine s malým začiatočným písmenom (porov. aj Svobodová a kol., 2015, s. 67). V. Salač (2023) z odborného historicko-archeologického hľadiska hodnotil a interpretoval slová *Kelti* a *Germáni* v antických spisoch ako umelé konštrukty, ktoré nemajú etnický význam, lebo neoznačujú príslušnosť k národu, ani k štátu či mestu, ale príslušnosť k množine ľudí žijúcich na určitom území v období okolo zmeny letopočtu, preto by sa podľa jeho názoru nemali písať s veľkým začiatočným písmenom. Podobných príkladov je viacero. Často ide skôr o mimojazykový problém, t. j. o to, či antropológovia, historici, archeológovia či etnológovia určitú skupinu chápu alebo nechápu ako osobitné, svojbytné etnikum.

R. Coates (2021, s. 7) kritizoval, že v slovníku „Oxford English Dictionary“ sa popri základnej definícii „A proper name by which a people or ethnic group is known“ uvádza špecifický význam „the name a people or ethnic group uses for itself“. Nesúhlasí s tým, pretože *Germans* a *Niemcy* nie sú o nič menej etnonymá ako *Deutsche*. Navrhol preto k tomu špecifickému významu radšej priradiť termín *endonymum*, resp. ešte lepšie sa mu poznáva termín *endoethnonymum* (angl. *endoethnonym*).

V „Slovníku slovanskej lingvistickej terminologie“ (Jedlička, 1977, s. 236) sa uviedol popri medzinárodnom termíne *etnonymum* domáci slovenský termín *národné meno*. Termíny *národné meno* alebo *etnické meno* používal napr. M. Majtán (2014, s. 40). V. Blanár (2002, s. 488) používal okrem termínov *etnonymum*, *etnické meno* aj termíny *národné meno*, *kmeňové meno*. Spojenie *národné meno* ako synonymný domáci termín však nepokladáme za najvhodnejší, hoci sa používal hlavne v minulosti. V iných jazykoch sa totiž môže chápať skôr ako vlastné meno, ktoré je pre daný národ typické, napr. pre Čechov hypokoristiká rodných mien *Honzík*, *Mařenka*, podoba ojkonyma *Lehota* na Slovensku, *Lhota* v Česku a pod. Termín *kmeňové meno*, v poľštine *nazwa plemienna*, použil napr. W. Taszycki (1946/1958, porov. Górný, 2020, s. 100).

3. TRIEDENIE ETNONÝM

V slovanských terminologických príručkách (ZS, s. 202–203; OS, s. 274–275) sa etnonomastické termíny rozdeľujú z hľadiska ich vzniku a vývoja na *autetnonym* s významom „meno, ktoré si dal kmeň alebo národ sám“ a *aletnonym* s významom „meno, ktoré kmeň alebo národ dostal od susedov“. V týchto podobách sa uviedli v slovenčine, ale vhodnejšie z hľadiska systematiky by bolo normovať ich s časťou *-onymum* (*autetnonymum*, *aletnonymum*) tak, ako sa uviedli aj v češtine. Termíny *autethnonym*, *allethnonym* používal už T. Witkowski (porov. Zgusta, 1995, s. 264). J. Pleskalová (2017) novšie charakterizovala etnonymum v rámci „Nového encyklopedického slovníka češtiny“ takto: „Vlastní jméno kmene nebo národa (Češi, Slované); v jeho rámci se rozlišují: a) *autetnonymum*, tj. e., které si dal kmen nebo národ sám — *Deutsche*, b) *aletnonymum*, tj. e., které národ nebo kmen dostal od svých susedů — *Němci*. E. patří do skupinových antroponym. Etnonymům nebyla v české onomastice dosud věnována soustavná pozornost. Staré vžitá názvy přetrvávají (*Finové*, *Poláci*), nové se podle aktuální společenské potřeby přejímají a začleňují do češtiny (*Burové*).“ Podľa M. Opělovej-Károlyiovej (1995, s. 124–125) tieto termíny nenašli širšie uplatnenie (s čím možno súhlasiť i dnes) a termín *aletnonymum* už v minulosti vyvolal medzi ruskými onomastikmi diskusiu. Pôvodne ho vo svojom slovníku použila aj Podol'skaja (1978, s. 168), ale v novšom vydaní z r. 1988 (s. 154) už uprednostnila termín *экзогенный этноним* (porov. aj Opělová-Károlyiová, 1995, s. 125), t. j. *exogénne etnonymum*. D. Bučko a N. Tkačova (2012, s. 88) tiež uviedli termíny *экзогенный этноним*, *эндогенный этноним*/*автоэтноним* — *exogénne etnonymum* ako etnonymum, ktoré dávajú národu iní, zväčša ide o susedný národ či kmeň, *endogénne etnonymum* alebo *autoetnonymum* si dáva národ sám. Termíny *endogeni etnonim*, *egzogeni etnonim* sa uviedli už v príručkách slovanskej onomastiky (ZS, s. 202–203; OS, s. 274–275) v srbochorvátčine², *etnonim endogeniczny*, *etnonim egzogeniczny* v poľštine. D. Bučko a N. Tkačova (2012, s. 88) ako druh etnonyma uviedli aj tzv. *krajinné etnonymum* (*етноним ландшафтный*) s významom „етноним, який утворено від ландшафтного терміна, напр. поляне (від поле), деребляни/деревляни (від дерева), бержани (від берег)...“ Otázne je, či je pre takýto špecifický typ etnonyma, ktorý sa utvoril v podstate z apelatívnej toponymickej lexiky, vôbec potrebný špecifický termín.

² Publikácie vyšli v dobe, keď v bývalej Juhoslávii existoval koncept spisovnej srbochorvátčiny ako jedného z úradných jazykov tohto štátu, ktorý slúžil hovoriacim príbuzných juhoslovanských nárečí v oblasti dnešného Srbska, Chorvátska, Čiernej Hory a Hercegoviny.

V bulharskej onomastike T. Balkanski (1987, s. 389) navrhol označiť vlastné meno etnografickej skupiny pomocným termínom *etnografonymum* (porov. aj Balkanski & Cankov, 2016, s. 132–133). T. Balkanski a K. Cankov (2016, s. 134–135) rozdelili etnonymá na niekoľko druhov:

1. Podľa etnických, demografických jednotiek, ktoré určuje: *genonymum* (геноним), *fratrionymum* (фратрионим), *filonymum* (филоним), *unionymum* (унионим), *demonymum* (демоним).
2. Podľa pôvodu, etymónu: *totetoonymum* (тотетоонимими), *topoonymum* (топоонимими), *choroonymum* (хороонимими), *etnografonymum* (етнографонимими), *antropoonymum* (антропоонимими).
3. Podľa toho, či si dal meno národ sám alebo ho dostal od susedov: *autoonymum* (автооним) : *endogénne etnonymum* (ендогенен этноним); *alonymum* (алооним) : *ekzogénne etnonymum* (екзогенен этноним).
4. Podľa jazykovej stavby:
 - a) s etnonymickým určením, napr. *turkickí Bulhari* : *slovanskí Bulhari*³;
 - b) s toponymickým určením, napr. *kaukazskí Židia*, *kaukazskí Bulhari*;
 - c) s choronymickým určením, napr. *krymskí Gréci*, *krymskí Bulhari*;
 - d) s predetnonymickou časťou: *predetnonymá* ako *čierni (východní) Bulhari*;
 - e) z hľadiska originalnosti — neoriginalnosti: *originálne etnonymá* — *preložené etnonymá*.

Nie je celkom jasné, podľa čoho sa rozlišujú jednotlivé kategórie v 4. skupine. Choronymá sú tiež toponymá, v rámci systematického triedenia termínov sú podskupinou toponým, ale v uvedenom triedení však etnonymá s toponymickým a choronymickým určením tvoria dve rovnocenné kategórie.

Možno diskutovať o tom, či je nutné etnonymá takto podrobne členiť a utvárať ďalšie hyponymické termíny, resp. „podtermíny“. Otázne je aj to, či napr. prívlastky ako *slovanskí*, *kaukazskí* a pod. považovať za súčasť etnonyma. Predpokladáme, že ide len o bližšie určenie, ktoré však nie je súčasťou vlastného mena (etnonyma), lebo nejde o samostatný národ či kmeň, preto sme tieto atribúty uviedli v slovenčine s malým začiatočným písmenom. V prípade, že niektoré z nich sa chápu ako samostatné etnikum (napr. ako *Lužickí Srbi*), potom by sa aj daný atribút mal písať v slovenčine s veľkým začiatočným písmenom. Keďže sa názory odborníkov na to, či ide alebo nejde o samostatnú etnickú skupinu, niekedy rozchádzajú, prejavuje sa to potom aj rozkolísaným pravopisom začiatočných písmen, a to nielen pri písaní etnoným s atribútom.

³ V bulharčine sa etnonymá nechápu ako vlastné mená, píšu sa s malým začiatočným písmenom, napr. славянски булгари, кавказки булгари a pod., hoci bulharská onomastika sa nimi zaoberá a etnonomastické termíny sa začlenili do onomastickej terminológie.

V poľskej onomastike sa etnonomastickým termínom novšie venovala H. Górny (2020, s. 99–104). Za účelom ďalšej hierarchizácie etnoným (poľ. v sg. *etnonim*, *nazwa etniczna*) uviedla hyponymické termíny s diferenciálnymi prvkami a ich variantmi, napr. poľ. *etnonim egzogeniczny / egzoetnonim*, *etnonim endogeniczny / endoetnonim*, *etnonim odtoponimiczny / etnonim pochodzenia topograficznego*, *etnonim odimienny*, *etnonim przezwiskowy*; *etnonim sufiksalny (przyrostkowy)*, *etnonim bezsufiksalny (bezprzyrostkowy)*, ale upozornila aj na ich nejednoznačné definovanie a názory týkajúce sa ich chápania a zaradenia do kategórie vlastných mien v poľskej lingvistickej a onomastickej literatúre.

M. Sokolová (1995, 2006) vzhľadom na nejednotné chápanie propriálnosti obyvateľských mien a etnoným tieto kategórie vlastných mien nazvala súhrnne *nepravé propriá*. Atribút *nepravý* (napr. *nepravé antroponymum*, *nepravé zoonymum*) sa však v onomastickej terminológii viaže k vlastným menám fiktívnych, resp. reálne neexistujúcich objektov (ZS, 48–49; OS, 94–95), preto predpokladané termíny *nepravé etnonymum* či *nepravé obyvateľské meno* by sa skôr mohli považovať za označenia vlastných mien neexistujúceho, vymysleného národa alebo obyvateľov fiktívneho geografického objektu (v mytológii alebo vo vedeko-fantastickej literatúre, napr. *Atlantíd'an* — obyvateľ *Atlantídy*).

V záujme čo najúplnejšieho prehľadu onomastických termínov označujúcich onymické objekty, ktoré sú predmetom tohto príspevku, pripomeňme, že R. Coates (2021) vo svojej stati o teoretickom statuse etnoným a demoným navrhol nový hyperonymický termín *pistonymum* (angl. *pistonym*), príp. (ako menej vhodný) *hypotagonymum* (angl. *hypotagonym*): „It would be useful to have a general technical term for ‘proper name of a belonging or allegiance group’. That would obviate the need to have predetermined, perhaps controversial, definitions for subtypes of allegiance group such as *race*, *tribe* or (*a*) *people*, and thereby contribute to removing the difficulty alluded to by Koopman (2016). Since we onomasticians habitually fall back on Greek when labelling a new type of *onym*, I propose the term *pistonym* for this overarching concept, from Greek πίστη, among whose senses is ‘allegiance’. *Hypotagonym*, from ‘υποταγή ‘attachment, allegiance’, might be better, but I cannot envisage it attracting supporters” (Coates, 2021, s. 16). Ak R. Coates ako súčasť tohto druhu onymie chápe napr. aj prívržencov, príslušníkov, členov určitých skupín, hnutí, organizácii a pod., v slovenskej onomastike a jazykovede sa nepokladajú za vlastné mená a píšú sa s malým začiatočným písmenom, napr. *štúrovci*, *darwinisti*, *slovanisti*⁴, *lúčničiar*⁵ a pod. („Pravidlá slovenského pravopisu”, s. 56; ďalej PSP).

⁴ Členovia alebo prívrženci telovýchovného (futbalového alebo hokejového) klubu Slovan.

⁵ Členovia umeleckého (folklórneho) súboru Lúčnica.

4. NEOFICIÁLNE, PREZÝVKOVÉ ETNONYMÁ, ICH STATUS A PRAVOPIS

Hoci pre neúradné, resp. neoficiálne etnonymá nie je vžitý osobitný onomastický termín ako pre obyvateľské mená (*živé obyvateľské mená, obyvateľské prezývky*), neznamená to, že neexistujú. Do tejto skupiny by sa mohli zaradiť nárečové podoby etnoným, ktoré zväčša fungujú ako neutrálne, príp. s určitým stupňom expresivity. Analýzam nárečových, historických a iných nespisovných podôb a tvarov etnoným sa poväčšine venovali ortografi.⁶ Za *živé* (vo význame „neoficiálne“) alebo *prezývkové etnonymá* by sme mohli považovať napr. aj vlastné mená *Fric* (podľa nem. rodného mena *Fritz*) vo význame „prezývka Nemca“, *Pepik* (podľa čes. hypok. rodného mena *Pepik*) „prezývka Čecha“, *Icik* „prezývka Žida“, ale nie slovo *icik* s významom „prezývka príslušníka židovského náboženstva“ (porov. SSSJ, 2011, s. 320). *Žabožrúto* ako Francúzov asi pozná zväčša každý, v iných jazykoch sú napr. *žabojady* (poľsky), *жабоїду* (ukrajinsky), *frogeaters* (anglicky), *Froschfresser* (nemecky). V „Ortograficko-gramatickom slovníku slovenčiny“ (ďalej OGSS) sa tento výraz uviedol s malým začiatočným písmenom (*žabožrút*). V SSSJ i OGSS sa uviedlo slovo *fric* vo význame „Nemec“ s malým začiatočným písmenom, pritom v SCS a „Slovníku slovenského jazyka“ (Peciar, 1959, s. 416) aj vo význame pejoratívnej prezývky Nemcov s veľkým začiatočným písmenom (*Fric*). S. Kloferová (2006) píše v češtine nárečové prezývky *Čecháček* alebo *Čížek*, ktoré fungujú ako moravské prezývky Čechov (obyvateľov Čiech českej národnosti), *Futschik*, *Murak*, *Pacholek*, *Pepik* a i., ktorými v pohraničných oblastiach Česka nemecky hovoriace obyvateľstvo nazývalo Čecha, s veľkým začiatočným písmenom. České pravopisné pravidlá ich označujú ako metonymické označenia národov a odporúčajú písať ich s veľkým začiatočným písmenom (Pravdová & Svobodová, 2014, s. 144). Podľa I. Hrubaničovej (2021, s. 72–73) „používatelia (nás⁷ nevynímajúc) váhajú, ako písať aj nepredponové výrazy, ktoré majú pejoratívny alebo ironický význam a sú motivované rôznorodo: „DEDERÓN⁸ (Nemec, zo skratky DDR), FRIC (Nemec, krstné meno ako *pars pro toto*), USÁK (Američan, zo skratky USA), RUSÁK (Rus), ŽIDÁČIK, ŽIDÁK (Žid, zdobnenina⁹), BOHEMIJÁN (Čech), HUNGARÍN (Maďar), OSTERAICHER (Rakúšan),

⁶ Poľským nárečovým etnonymám i obyvateľským menám sa napr. novšie venovala A. Tyrpa (2012), pričom vychádzala z kartotéky poľských nárečí.

⁷ Autorka iste myslela jazykovedcov.

⁸ Keďže text je citovaný, príklady sa uvádzajú kapitálkami aj v pôvodnom zdroji. Zápis slov kapitálkami autorka použila v texte všeobecne pri výrazoch, ktoré podľa nej majú dvojaký, apelačný aj propriálny status alebo sa v praxi zapisujú s malým aj s veľkým začiatočným písmenom (Hrubaničová, 2021, pozn. 3).

⁹ V tomto prípade však ide o zdobneninu len v prípade ŽIDÁČIK.

OSADNÍK (Róm, metonymia), BRIKETA (Róm, metafora), ŠIKMÁČ (Vietnavec, metafora), IVAN (Rus), ARANKA (Rómka), DEZIDER (Róm), LAJOŠ (Maďar), ARABÁŠ (Arab), TALOŠ (Talian, slang), ČAJNÍS (Číňan, príznak hovorovosti al. slang) či SLOPTÁK (Slovák, hlásková obmena na základe asociácie s iným významom)¹⁰, pričom upozornila na ich rôznorodý pravopis v písaní začiatočného písmena v slovenských lexikografických prácach, čo tiež môže byť dôvodom zneistenia v používateľskej praxi pri písaní začiatočných písmen. „Môže sa zdať, že tu hovoríme o okrajovej, okazionalnej lexike, ale fakt, že ide o hovorové, slangové, v niektorých prípadoch silno znevažujúce výrazy s príznakom hrubosti až vulgárnosti, nemení nič na skutočnosti, že tieto výrazy sa tvoria a v písomnej komunikácii (napr. v internetových diskusiách pod novinovými článkami, ale aj v beletrii) aj používajú“ (Hrubaničová, 2021, s. 74). S týmto názorom možno len súhlasiť, preto je potrebné sa nimi zaoberať, upresniť ich status a zjednotiť ich pravopis v slovníkových prácach, nemožno to však urobiť bez ohľadu na východiská onomastickej teórie a výskumu ich fungovania v spoločenskej komunikácii. Najnovšie I. Hrubaničová (2023a, s. 15) použila na ich označenie aj termín A. Koopmana (2016) *alternatívne etnonymá* (angl. *alternative ethnonyms*), ktorý v slovenskej onomastike zatiaľ nie je známy.

Ďalším typom neoficiálnych alebo živých etnoným, ktoré spôsobujú pravopisné problémy v jazykovej praxi, hoci sa tento problém týka do určitej miery aj obyvateľských mien, sú etnonymá s predponami, napr. *ne-* (*Neslovák, Nemaďar*), *pra-* (*Praslovan*), *ex-* (*Exfrancúz, Exbratislavčan*) a i. V PSP (2013, s. 56–57) sú v kapitole o písaní veľkých písmen vo vlastných menách medzi príkladmi národných a kmeňových mien príslušníkov iných etnických skupín a obyvateľských mien uvedené aj doklady ako *Neslovák, Protobulhar, Praslovan, Praaustrálan, Exparížan*. V poznámke sa upozorňuje, že s malým začiatočným písmenom sa píše pomenovania utvorené od národných a kmeňových mien alebo obyvateľských mien na označenie stúpcov, prívržencov ako napr. *pangermán, profrancúz, proameričan*. Ako apelatíva sa chápu aj zložené slová, v ktorých sa pomenovania príslušníkov národov a obyvateľské mená spájajú so slovami *tiež, hurá, hej, kvázi*, ktoré majú štylisticky podfarbený (ironický) význam a píše sa s malým začiatočným písmenom, napr. *tiežslovák, tiežbratislavčan, huránemec, hejslovák, kvázifrancúz* (PSP, s. 57). V jazykovej praxi je však problematické tieto pravidlá dodržiavať. Podľa A. Závodného (2015, s. 73–83) v zhode s PSP do skupiny vlastných mien nepatria *tiežslovák, hejslovák*, lebo majú expresívny, ironický alebo pejoratívny príznak. Navrhol diskusiu, či by sa aj iné pomenovania, ktoré

¹⁰ Uvedené doklady z tejto i ďalších citovaných prác I. Hrubaničovej pochádzajú aj z korpusových dát, konkrétne z korpusu „Omnia Slovaca IV Maior Beta“ (18.01, 22.01, 23.01), ktorý vznikol zlúčením korpusových dát v „Slovenskom národnom korpuse“ (SNK prim 9.0) a dát z webových korpusov a slúži na potreby pracovníkov JÚLŠ SAV, v. v. i.

nedokážu spoľahlivo identifikovať etnickú príslušnosť, nemali vnímať ako apelatíva a nemali by sa písať s malým začiatočným písmenom, teda napr. aj *neslovák*, *nemaďar*, *nepoliak*. Analýze predponových a zložených etnoným a obyvateľských mien i prezývkových etnoným, ale aj ich ostatných typov, napr. takých, ktoré vznikli príponami (napr. *ČECHÚŇ*, *NEMČÚR*, *RUSÁČISKO*, *FRANCÚZIK*), alebo majú podobu metonymických výrazov ako *GALSKÝ KOHÚT* (= Francúz), *RUSKÝ MEDVEĎ* (= Rus) a i., a ich nejednotnému pravopisu začiatočných písmen v bežnej praxi sa venovala I. Hrubaničová v niekoľkých príspevkoch (2020, 2021, 2023a, 2023b, 2023c). Predpokladala, že dôvodom, prečo predstavujú „chúlostivú“ množinu výrazov v slovenčine, môže byť aj to, že tá istá predpona, zložka môže modifikovať význam aj propriálne, aj apelatívne, napr. *Exkošičan* „bývalý obyvateľ Košíc, kto býval, žil v Košiciach, ale už tam nebýva, nežije“, *exkošičan* „bývalý reprezentant Košíc, reprezentačný člen košického športového klubu, tímu a pod.“, ktorý prípadne v Košiciach môže stále žiť (Hrubaničová, 2021, s. 66). Ako ďalší dôvod uviedla, že vo všeobecnosti pri týchto prezývkových, často okazionálnych etnonymách subjektívny negatívny hodnotiaci postoj predstavuje silnejšiu motiváciu na popretie propriálnosti týchto označení, ktoré sa prejavuje písaním takýchto výrazov s malým začiatočným písmenom (Hrubaničová, 2023b, s. 71, 74).

Aj v českom odbornom prostredí sú protichodné názory na písanie etnoným typu *Nečech/nečech* s časticou *ne-* vo význame „kto je inej ako českej národnosti“ (Hrdlička & Stich, 1999). Zatiaľ čo M. Hrdlička pokladal výraz *nečech* za „nevlastné meno záporové“, ktoré by sa malo písať s malým začiatočným písmenom, A. Stich veľké začiatočné písmeno odôvodnil tým, že i negovanie etnickej príslušnosti vytvára predpoklad pre propriálne chápanie — množina sa rozdelí na *Čechov* a *Nečechov*; slovo *Nečech* obsahuje príznak etnickej kvalifikácie „nečeskosti“ (bližšie Hrdlička & Stich, 1999, s. 270; porov. aj Hrubaničová, 2021, s. 67–69). Podľa českých pravopisných pravidiel sa vo všeobecnosti výrazy s predponami píšu s veľkým začiatočným písmenom, ak sa aj základové slovo píše s veľkým začiatočným písmenom, napr. *Nečech*, *Ultračech*, *Proevropan* (Pravdová & Svobodová, 2014, s. 144).

I. Hrubaničová (2021, s. 74–75) dospela k poznaniu, že pri predponových a zložených etnonymách i obyvateľských menách písanie veľkého začiatočného písmena nezávisí jednoznačne od konkrétnej predpony alebo komponentu, ale závisí predovšetkým od pomenúvacieho zámeru — čo sa komunikuje, či etnická alebo obyvateľská príslušnosť (proprium), alebo príslušnosť k inej skupine ľudí spojených hodnotami, ideami, záujmami a pod. (apelatívum). Navrhla preto pri rešpektovaní doterajšej kodifikačnej tradície zadefinovať ich na pozadí rozdielu „čiastočná modifikácia neutrálneho významu etnickej alebo obyvateľskej príslušnosti“ (*Neslovák*, *Polorus*, *Exbratislavčan*, *Starobratislavčan* a pod.)

a „expresivizácia (irónia, hanlivosť) významu etnickej alebo obyvateľskej príslušnosti“ (slová so zložkami *hej-*, *tiež-*, *hurá-*, *pseudo-*, *super-*, *extra-*, *naj-* a i.)“, pričom z funkčného hľadiska možno túto modifikáciu významu predponových a zložených etnických a obyvateľských vnímať ako „kontextovú apelativizáciu“, pri ktorej nemusí vždy ísť o expresívny (ironický či hanlivý) príznak, resp. tento sémantický prvok môže byť oslabený. Takéto predponové a zložené etnické a obyvateľské mená by sa potom zapisovali s malým začiatočným písmenom, ale nevyklúčila ani možnosť písať ich s veľkým začiatočným písmenom, ako to dosvedčuje prax (*Najslovák* — *najslovák*, *Superslovák* — *superslovák*, *Hejslovák* — *hejslovák*). Podľa Hrubaničovej jasne treba poukázať aj na skupinu čistých apelatív s významom skupinovej, nie však etnickej alebo obyvateľskej príslušnosti (*proameričan*, *antiameričan*, *exkošičan*, *mladočech* a pod.). S malým začiatočným písmenom navrhla písať hrubé a pejoratívne výrazy (napr. *údenáč* v súvislosti s významom Róm, *paprikáš* = Maďar, *špageták* = Talian, *čobolák*¹¹ = Slovák, *žabožrút* = Francúz), pretože ich považuje skôr za etnické nadávky (Hrubaničová, 2023c, s. 134–135). Dvojaký — propriálny i apelatívny status (a teda aj písanie s veľkým i malým začiatočným písmenom) pripustila pri metonymických pejoratívnych etnonymách, ktoré sú motivované proprietami (napr. PEPÍK, ŠVEJK = Čech, IVAN, VOLOĎA = Rus), ale pri cudzích výpožičkách písaných foneticky, ku ktorým sa pridávajú domáce prípony alebo sú nesklonné (ČAJNÍS = Čínan, DOJČ, DOJČER = Nemeč) odporučila už zachovať veľké začiatočné písmeno (Hrubaničová, 2023c, s. 135–136). Dodajme, že v češtine I. Svobodová a kol. (2015, s. 66–67) tiež pripúšťajú písanie malého začiatočného písmena v prípadoch metaforických a metonymických pomenovaní, ktoré sa neutvorili z pôvodného oficiálneho pomenovania, pretože pokladajú za sporné, či je možné stále ich chápať ako vlastné mená. Primárne ich však odporučili písať s veľkým začiatočným písmenom, napr. *Ivani*, *Fritzové*, *Skopčáci*, *Švejkové*. V prípade, že ide o slovo tvornú zmenu pôvodného etnonyma (odlišná prípona a pod., napr. *Čechácci*, *Angláni*, *Amíci* a i.), odporučili písať ich len s veľkým začiatočným písmenom, pretože napriek príznaku hanlivosti stále ide o vlastné mená.

Vo všeobecnosti príčinou písania prezývkových alebo živých etnoným s malým začiatočným písmenom v používateľskej praxi by mohlo byť aj to, že používatelia jazyka niektoré z nich naozaj môžu chápať alebo vnímať skôr ako apelatívne expresívne (pejoratívne, hanlivé, často hrubé) nadávky (napr. *žabožrút*, *fric*, *slopták*) než ako prezývky, resp. prezývkové etnonymá. Prezývky sa vo všeobecnosti pokladajú za vlastné mená a píšu sa s veľkým začiatočným písmenom. Niektoré typy týchto etnoným fungujú ako neutrálne, požívajú sa napr. v historických textoch (*Staroslovák*, *Protoslovák*), resp. ako štylisticky príznakové sa

¹¹ Podľa výroku postavy slovenského pôvodu v umeleckom diele: „Čo bolo, to bolo, terazky som majorom“.

môžu pociťovať len čiastočne (*Neslovák, Exslovák*). Nadávka má príležitostný charakter a prezývkové, živé etnonymum sa tiež používa len príležitostne, často situačne. Na druhej strane prezývka je svojím spôsobom ustálená, aj keď sa tiež využíva iba v istých situáciách, komunikačných sférach a zväčša len v rámci určitých sociálnych skupín. Nie je jediným a ani najfrekventovanejším spôsobom pomenovania, ale je stála (porov. Majtán, 1971, s. 305).

I. Hrubaničová (2023, s. 137) navrhla chápať typy expresívnych, pejoratívnych etnoným ako apelatívne nadávky, pretože tieto prezývkové etnické mená sa nesprávajú analogicky a za každých okolností ako prezývky. Odvoláva sa na závery niektorých slovenských onomastikov, ktorí sa zaoberali najmä žiackymi, študentskými prezývkami, že „prezývky sú záležitosťou jednotlivca v úzkej sociálnej skupine a podliehajú procesu vzniku — ide o jedno prezývkové meno, akceptácie/neakceptácie prezývky jej nositeľom, pričom neakceptovanie môže viesť k zániku prezývky a vzniku novej, ustálenia a zániku“ (Hrubaničová, 2023, s. 137). Lenže *prezývka*, resp. *prezývkové vlastné meno* je hyperonymický onomastický termín so širším obsahom. Vo všeobecnosti ide o doplnkové, *neúradné, neoficiálne, prezývkové* alebo povedané blanárovskou terminológiou *živé vlastné meno* na základe (socioonymického) príznaku úradnosť, oficiálnosť — neúradnosť, neoficiálnosť a vzťahuje sa nielen na jednotlivé osoby, ale aj na iné antroponymické i toponymické a chrématonymické objekty (porov. Brezňania, obyvatelia mestečka Brezno = *Hugáni*, obyvatelia obcí Vestenickej doliny = *Korenári*, dedina Oslany = *Somárovce*, Rudnianska dolina = *Psie strany*¹², Gymnázium Ladislava Novomeského v Bratislave = *Tomášička*¹³, New York = *Big Apple*, firma IBM = *Big Blue*¹⁴). Je síce pravda, že individuálne prezývky zvyčajne fungujú v malých sociálnych skupinách a ich používateľský rádius je obmedzený danou skupinou alebo teritoriálne, ale tento príznak sa nevzťahuje na všetky druhy prezývok a rovnako podmienkou ich fungovania nemusí byť ani akceptácia jej nositeľa, porov. napr. prezývky známych osobností ako napr. *Cifra* (slovenský moderátor Matej Sajfa) či *Hranol* (prezývka slovenského politika R. Fica) a pod. Uvedené argumenty, ktoré vyplývajú iba z charakteristiky osobných prezývok v malých sociálnych skupinách, sa nám zdajú nepostačujúce pre tvrdenie, že prezývkové etnonymá nespĺňajú obsah prezývok.

Prezývkové etnonymá s rôznym stupňom expresivity sú rovnako ustálené ako ostatné typy prezývok, aj keď sa zvyčajne používajú iba v určitých komunikačných situáciách alebo len situačne. Druh onymickej motivácie alebo vysoký stupeň expresivity, resp. pejoratívny charakter nič nemení na tom, že stále ide o rovnaký onymický objekt — individuálny či hromadný (osoba, obyvatelia, etnikum, obec,

¹² Motivantom živého názvu je, že ide o chudobnejšiu, menej úrodnú dolinu.

¹³ Podľa živého názvu *Tomášička* pre Tomášikovu ulicu, na ktorej sa gymnázium nachádza.

¹⁴ Porov. angl. termín *by-name*, slov. *prezývkové vlastné meno* (ICOS Terminology Group, b. d.).

firma, značka výrobku atď.). Hoci mená prívržencov, členov a príslušníkov (napr. nejakého hnutia) odvodené od vlastných mien sa za vlastné mená nepovažujú a píšu sa s malým začiatočným písmenom, napr. *štúrovci*, *darwinisti*, *lúčničiar* (PSP, s. 56), prezývky národov a etnických skupín k nim nepatria. Ak by aj tieto hnutia boli motivované napr. menom etnika, onymickým objektom je hnutie, nie etnikum. Či už ide o oficiálne alebo živé, neoficiálne, prezývkové meno národa, onymický objekt je vždy ten istý, mení sa len charakter jeho vlastného mena na osi príznakov úradný, oficiálny, štandardizovaný — neúradný, neoficiálny, živý; neutrálny — stylisticky príznakový.

5. ZHRNUTIE A ZÁVERY

Medzinárodný termín *etnonymum* sa definuje ako vlastné meno kmeňa, národa, etnickej skupiny a v tomto význame je vo všeobecnosti zaužívaný. V slovenskej onomastike sa používajú aj domáce termíny *etnické meno*, *národné meno*, zriedkavejšie v minulosti *kmeňové meno*, ktorý možno už pokladať za zastaraný. Termín *národné meno* môže mať aj iné významy (vlastné meno, ktoré je typické pre daný národ, napr. mená, ktoré si dali štúrovci, typické hypokoristické podoby rodných mien pre daný národ, jazyk a pod.), preto by sme skôr preferovali iba termíny *etnonymum*, *etnické meno*. V niektorých onomastických školách a jazykoch sa ešte môžu deliť na podskupiny, napr. *autetnonym* / *autetnonymum*, *auletnonym* / *aletnonymum* alebo *exogénne* a *endogénne etnonymum*. Vzhľadom na rozličné kritéria triedenia etnoným sa jednotliví onomastici pokúšajú utvárať ďalšie hyponymické termíny, napr. termíny ako *krajinné etnonymum* (Bučko, Tkačova), *etnografonymum* (Balkanski), *endoetnonymum* (Coates), napr. podľa pôvodu *totoetnonymum*, *topoetnonymum*, *choroetnonymum* a i. (Balkanski, Cankov), resp. hyperonymický zastrešujúci termín *pistonymum* (Coates). Tvorenie takýchto ďalších onomastických termínov predovšetkým pre jednotlivé okrajové podskupiny etnoným však pokladáme skôr za redundantné, zbytočne zaťažujúce sústavu onomastickej terminológie a nepredpokladáme, že sa všeobecne zaužívajú. Chápanie propriálneho statusu tejto lexikálnej jednotky môže závisieť nielen od celkového chápania etnoným ako proprií alebo apelatív, ale aj od mimojazykového faktoru, t. j. od toho, či antropológovia, historici, archeológovia alebo etnológovia určitú skupinu chápu alebo nechápu ako osobitné, svojbytné etnikum.

Existujú aj *neoficiálne etnonymá* (*Usáci*, *Nemčúri*, *Frickovia*, *Žabožrúti*, *Čechúni*, *Špageľáci*, *Sloptáci* a i.¹⁵), ktoré by sme mohli analogicky označiť podľa *neúradných, neoficiálnych, živých, prezývkových vlastných mien* aj ako *živé* alebo

¹⁵ Ak sa chápu ako vlastné mená (prezývkové etnonymá), potom by sa mali písať s veľkým začiatočným písmenom.

prezývkové etnonymá. Hoci takéto termíny sa v slovenskej onomastike zatiaľ nepoužívajú, pomerne vžité a známe sú termíny *živé obyvateľské meno*, *prezývkové obyvateľské meno*, resp. *obyvateľská prezývka* a ich výskum má v slovenskej onomastike dlhodobú tradíciu (bližšie Valentová, 2023). Vyskytli sa pokusy najmä neonomastikov nazvať ich napr. *nepravé* alebo *alternatívne etnonymá*, ale tieto termíny sa v slovenskej onomastike nepoužívajú. Atribút *nepravý* je totiž už v onomastickej terminológii „obsadený“ na označenie vlastných mien neexistujúcich objektov a entít.

Z hľadiska ortografie začiatočných písmen práve uvedené prezývkové etnonymá spôsobujú v slovenčine najväčšie problémy. Nejednotný pravopis badať nielen v lexikografických prácach, ale aj vo vedeckých a odborných štúdiách jazykovedcov a hlavne v bežnej používateľskej praxi. I. Hrubaničová preto navrhla označiť niektoré ich typy za apelatívne etnické nadávky a písať ich s malým začiatočným písmenom, pri niektorých pripustiť dvojaký pravopis začiatočných písmen. Informácie a štatistiky z lexikografických prác a z korpusových zdrojov síce pomohli identifikovať pravopisné problémy v používateľskej praxi, v tomto prípade písanie veľkých alebo malých písmen na začiatku určitých typov prezývkových etnoným, ale pri riešení tejto problematiky je potrebné prihliadať v prvom rade na onomastické teoretické východiská. Domnievame sa, že z hľadiska onomastiky ide vždy o rovnaký onymický objekt (národ, etnikum, etnickú skupinu, kmeň) bez ohľadu na druh onymickej motivácie alebo vysoký stupeň expresivity, resp. pejoratívnosť jeho vlastného mena. Len charakter etnonyma sa mení na osi príznakov takto: úradný, oficiálny, štandardizovaný — neúradný, neoficiálny, živý; neutrálny — štylisticky príznakový. V. Blanár (1996) pokladal už rozdelenie antroponým na úradné a neúradné za znak socioonomastického prístupu. Diskusiu na tému apelatívneho alebo propriálneho statusu neoficiálnych, živých prezývkových etnotným však nechávame otvorenú. Analýza názorov na propriálne a apelatívny status súhrnne obyvateľských mien a etnoným vrátane ich problematických druhov si zasluhuje osobitnú pozornosť v samostatnom príspevku.

LITERATÚRA

- Arutjunov, S. A. (1971). Etnonimy [Ethnonyms]. *Voprosy jazykoznanija*, 4, 130–133.
- Balkanski, T. (1987). Etnonimite kato leksikografski problem [Ethnonyms as a lexicographic problem]. In: *Vtori međunaroden kongres po bǎlgaristika. Dokladi*. (T. 3, s. 388–400). Sofia: BAN.
- Balkanski, T., & Cankov, K. (2016). *Enciklopediya na bǎlgarskata onomastika* [Encyclopedia of Bulgarian onomastics]. Veliko Tǎrnovo: Universitetsko izdatelstvo Sv. sv. Kiril i Metodij.
- Blanár, V. (1996). *Teória vlastného mena (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii)* [Theory of proper name (Status, organization and use in social communication)]. Bratislava: Veda.

- Blanár, V. (2002). Antroponymia III. Ostatné typy mien [Anthroponymy III. Other types of names]. In: E. Rzetelska-Feleszko, A. Cieślíkova, J. Duma (Eds.), *Słowiańska onomastyka. Encyklopedia*. (T. 1, s. 485–490). Warszawa–Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie.
- Bučko, D., & Tkačova, N. (2012). *Slovník ukrajinskoi onomastyčnoji terminolohiji* [Dictionary of Ukrainian onomastic terminology]. Charkiv: Ranok.
- Coates, R. (2021). Some thoughts on the theoretical status of ethnonyms and demonyms. *Onomastica*, 65(2), 5–19. <https://doi.org/10.17651/ONOMAST.65.2.1>
- Coşeriu, E. (1989). Der Plural bei den Eigennamen. In: F. Debus & W. Seibicke (Eds.), *Reader zur Namenkunde I. Namentheorie* (s. 225–240). Hildesheim–Zürich–New York: Georg Olms Verlag.
- Górny, H. (2020). Czy istnieje potrzeba leksykograficznego opracowania terminów antroponomastycznych? [Is there a need for a lexicographic study of anthroponomastic terms?] *Onomastica*, 64, 93–106. <https://doi.org/10.17651/ONOMAST.64.9>
- Hrdlička, M., & Stich, A. (1999). Čech — Nečech [Čech ‚Czech‘ — Nečech ‚Non-Czech‘]. *Naše řeč*, 82(5), 269–270.
- Hrubaničová, I. (2020). K pravopisu predponových a zložených etnických a obyvateľských mien. 1. časť [On the orthography of prefixal and compound ethnic and inhabitant names. Part 1]. *Kultúra slova*, 54(6), 321–327.
- Hrubaničová, I. (2021). K pravopisu predponových a zložených etnických a obyvateľských mien. 2. časť [On the orthography of prefixal and compound ethnic and inhabitant names. Part 2]. *Kultúra slova*, 55(2), 65–75.
- Hrubaničová, I. (2023a). K pravopisu štylisticky príznakových etnických a obyvateľských mien [On the orthography of stylistically marked ethnic and inhabitant names]. *Kultúra slova*, 57(1), 12–21.
- Hrubaničová, I. (2023b). K pravopisu štylisticky príznakových etnických a obyvateľských mien. 2. časť [On the orthography of stylistically marked ethnic and inhabitant names. Part 2]. *Kultúra slova*, 57(2), 65–75.
- Hrubaničová, I. (2023c). K pravopisu štylisticky príznakových etnických a obyvateľských mien. 3. časť [On the orthography of stylistically marked ethnic and inhabitant names. Part 3]. *Kultúra slova*, 57(3), 129–139.
- ICOS Terminology Group. (b.d.). List of Key Onomastic Terms. *International Council of Onomastic Sciences*. <https://icosweb.net/publications/onomastic-terminology/> (cit. 02.01.2024).
- Jedlička, A. (Ed.) (1977). *Slovník slovanské lingvistické terminologie* [Dictionary of Slavic linguistic terminology] (T. 1). Praha: Academia.
- Kaňa, J. (1966). Ako písať: vikingovia, či Vikingovia? [How to write: vikingovia or Vikingovia?]. *Slovenská reč*, 31(5), 309–311.
- Koopman, A. (2016). Ethnonyms. In: C. Hough (Ed.), *The Oxford Handbook of Names and Naming* (s. 251–262). Oxford: Oxford University Press.
- Králik, L. (2015). *Stručný etymologický slovník slovenského jazyka* [Concise etymological dictionary of the Slovak language]. Bratislava: Veda.
- Majtán, M. (1971). Prezývky v literárnom diele Boženy Slančíkovej Timravy [Nicknames in the literary work by Božena Slančíková Timrava]. *Slovenská reč*, 36(5), 305–312.
- Majtán, M. (2014). *Naše priezviská* [Our surnames] (1. vyd.). Bratislava: Veda.
- OGSS = Sokolová, M., & Jarošová, A. (Eds.) (2016). *Ortograficko-gramatický slovník slovenčiny* [Orthographic-grammatical dictionary of Slovak language] (online používateľská verzia Slovníka súčasného slovenského jazyka). Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied. <https://slovník.juls.savba.sk>
- Opělová-Károlyiová, M. (1995). Otázka systému v etnonomastike [The question of the system in ethnonomastics]. In: R. Šrámek, J. Bartůňková & V. Koblížek (Eds.), *Onymické systémy v regiónech. Sborník příspěvků z 5. semináře Onomastika a škola, konaného 12. — 14. ledna 1993 v Hradci Králové* (s. 123–126). Hradec Králové: Gaudeamus.

- OS = Vidoeski, B. a kol. (1983). *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Osnovna sistema i terminologija slavjanskoj onomastiki. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik*. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite.
- Peciar, Š. (Ed.). (1959). *Slovník slovenského jazyka* [Dictionary of the Slovak language] (1. zv.). Bratislava: Vydavateľstvo SAV
- Pleskalová, J. (2017). Etnonymum [Ethnonym]. In: P. Karlík, M. Nekula & J. Pleskalová (Eds.), *CzechEncy — Nový encyklopedický slovník češtiny*. <https://www.czechency.org/slovník/ETNONYMUM>
- Podol'skaja, N. V. (1978). *Slovar' russkoj onomastičeskoj terminologii* [Dictionary of Russian onomastic terminology]. (1. vyd.). Moskva: Nauka.
- Podol'skaja, N. V. (1988). *Slovar' russkoj onomastičeskoj terminologii* [Dictionary of Russian onomastic terminology]. (2. vyd.). Moskva: Nauka.
- Pravdová, M., & Svobodová, I. (Eds.). (2014). *Akademická příručka českého jazyka* [Academic vade mecum of the Czech language]. Praha: Academia.
- PSP = *Pravidlá slovenského pravopisu* [The rules of Slovak orthography]. Bratislava: Veda.
- Salač, V. (2023). Keltové a Germáni i keltové a germáni. O psaní veľkých písmen v názvech etnik a umělých myšlenkových konstruktů [Celts and Germans, as well as celts and germans. On the capitalization of the names of ethnic groups and artificial mental constructs]. *Naše řeč*, 106(3), s. 185–191. <https://doi.org/10.58756/n31062305>
- SCS = Balážová, L., & Bosák, J. (Eds.). (2005). *Slovník cudzích slov (akademický)* [Dictionary of foreign words (academic)]. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo Mladé letá.
- Sokolová, M. (1995). *Kapitolky zo slovenskej morfológie* [Chapters from Slovak morphology]. Prešov: Slovacontact.
- Sokolová, M. (2006). Systémové modely tvorenia obyvateľských mien a etnoným v slovenčine [Systemic models of forming inhabitant names and ethnonyms in Slovak language]. *Slovenská reč*, 71(4), 205–223.
- SSSJ = Buzássyová, K., & Jarošová, A. (Eds.). (2006–2021). *Slovník súčasného slovenského jazyka* [Dictionary of the contemporary Slovak language] (zv. 1–4). Bratislava: Veda.
- Superanskaja, A. V. (1978). Gruppyvyje oboznačenija ludej v leksičeskoj sisteme jazyka [Group designations of people in the lexical system of language]. In: A. V. Superanskaja (Ed.), *Imja naricetel'noje i sobstvennoje* (s. 59–84). Moskva: Nauka.
- Svobodová, I. a kol. (2015). *Psaní veľkých písmen v češtině* [Writing capital letters in Czech language]. Praha: Academia.
- Taszycki, W. (1958). O nazwach Śląsk i Ślężanie [On the names Śląsk and Ślężanie]. In: *Rozprawy i studia polonistyczne, t. I* (s. 332–333). Wrocław–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. (Pôvodná práca publikovaná v roku 1946).
- Uhlár, V. (1951–1952). O niektorých vlastných a niektorých druhových-všeobecných podst. menách [On some proper names and some generic appellatives]. *Slovenská reč*, 17(4), 114–118.
- Tyrpa, A. (2012). Polske choronimy i etnonimy ludowe [Polish folk choronyms and ethnonyms]. *Onomastica*, 56, 25–52.
- Valentová, I. (2023). Onomastické termíny obyvateľské meno, katjokonymum a demonymum [The onomastic terms inhabitant name, katjokonym, demonym]. *Onomastica*, 67, 329–344. <https://doi.org/10.17651/ONOMAST.67.19>
- Závodný, A. (2020). Niekoľko poznámok k niektorým kodifikovaným pravopisným a pravopisno-gramatickým javom [A few notes on some codified orthographical and orthographical-grammar phenomena]. In: S. Duchková (Ed.), *Jazykové problémy, ktorých riešenie sa ťažko hľadá* (s. 123–135). Bratislava: Veda.
- Zgusta, L. (1995). Systematická terminologie onomastiky [Systematic terminology of onomastics]. *Acta onomastica*, 36, 262–272.

ZS = Svoboda, J. a kol. (1973). Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky [Basic system and terminology of Slavic onomastics]. *Zpravodaj Mistopisné komisie ČSAV*, 14(1), 1–280.

SUMMARY

ETHNONOMASTIC TERMS FROM THE PERSPECTIVE OF SLOVAK ONOMASTICS

The article deals with the onomastic term *ethnonym*, its definition, place (position) in the system of onomastic terminology, Slovak domestic equivalents of this term, and some of the used and mainly-proposed hyponymic terms, which are related to various criteria for classifying ethnonyms. Different views on the status of ethnonyms and inhabitant names (appellative or proprial) also cause an orthographic problem in connection with the writing of capital initial letters. In Slovak, they are considered proper names and are therefore written with a capital initial letter. However, the language practice is unstable, especially in the case of so-called *unofficial ethnonyms*, *nickname ethnonyms*, which some language users, as well as linguists, may perceive as pejorative ethnic slurs and write them with a lower case initial letter. The aim of this article is to contribute to the demand for the unification and harmonization of onomastic terminology and to the clarification of the rules of Slovak orthography in the field of capitalization in this kind of onymy.

Keywords: Slovak onomastic terms, ethnonym, unofficial (living) ethnonym, nicknamed ethnonym